

.....*(دلیل دوم)*.....

(۲) - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ قَالَ خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ لَيْلَةٍ فِي رَمَضَانَ فَصَلَّى النَّاسَ أَرْبَعَةً وَعِشْرِينَ رَكْعَةً وَأَوْتَرَ بِثَلَاثَةٍ.

ترجمه: حضرت جابر بن عبد الله رضی الله عنه روایت می کند که حضرت رسول اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شبی در ماه رمضان تشریف آوردند و مردم را چهار رکعت (فرض) و بیست رکعت (تراویح) و سه رکعت وتر، نماز دادند.

(تاریخ جرجان للمحدث الإمام فی الجرح والتعديل السهمی: ص ۳۱۶ و ۳۱۷ باب حرف العين)

درجه صحت این حدیث

این حدیث شریف گرچه به اعتبار سند در مرتبه حسن می باشد، اما در موجودیت شواهد و مؤیدات دیگر مطابق با اصول حدیث در درجه «حدیث صحیح» قرار می گیرد. بلکه این حدیث مطابق اصول احناف کثرهم الله سوادهم در درجه حدیث متواتر قرار گرفته بعد از آن دیگر نیازی برای اسناد آن نمی باشد.

(قواعد فی علوم الحدیث للتهانوی العثماني: ص ۶۲ و ۳۲)

.....*(دلیل سوم)*.....

(۳) - عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ أَمَرَ أَبِي بِنِ كَعْبٍ أَنْ يُصَلِّيَ بِاللَّيْلِ فِي رَمَضَانَ. فَقَالَ: إِنَّ النَّاسَ يَصُومُونَ النَّهَارَ وَلَا يُحْسِنُونَ أَنْ يَقْرَءُوا، فَلَوْ قَرَأْتَ الْقُرْآنَ عَلَيْهِمْ بِاللَّيْلِ... فَصَلَّى بِهِمْ عِشْرِينَ رَكْعَةً.

ترجمه: از حضرت ابي بن كعب رضی الله عنه روایت است که امیر المؤمنین عمر بن خطاب رضی الله عنه به وی حکم داد تا در شب های رمضان، مردم را نماز بدهد، و فرمود: مردم تمام روز، روزه می گیرند و قادر نیستند به خوبی قرائت کنند، اگر آنها را در شب نماز بدهی و قرآن را به آنها بشنوانی، نیکو خواهد بود ... حضرت ابي بن كعب رضی الله عنه بعد از آن مردم را بیست رکعت نماز تراویح می داد.

(مسند احمد بن منیع؛ به حواله إتحاف الخیرة المهره بزوائد المسانید العشرة للبوصیری الكنانی الشافعی: ۳۸۴/۲ حدیث ۱۷۲۶ | الاحادیث المختارة: ۳۶۷/۳ حدیث ۱۱۶۱ | کنز العمال: ۴۰۹/۸ حدیث ۲۳۴۷۱)

درجه صحت این حدیث

(*) - راویان این حدیث همگی ثقات بوده و این حدیث شریف صحیح است.

(تراویح، بیست رکعت سنت مؤکده است، از مولانا الیاس گمن: ص ۲۵)

.....*(دلیل چهارم)*.....

(۴) - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي ذَنْبٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ خُصَيْفَةَ، عَنِ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ قَالَ: كَانُوا يَقُومُونَ عَلَى عَهْدِ عُمَرَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ بَعِشْرِينَ رَكْعَةً، وَإِنْ كَانُوا لَيَقْرَأُونَ بِالْمِئِينَ مِنَ الْقُرْآنِ.

ترجمه: حضرت سائب رضی الله عنه می فرماید: صحابه کرام در زمانه خلافت حضرت عمر رضی الله عنه در ماه مبارک رمضان، بیست رکعت نماز تراویح می خواندند، و در آن سوره های صد صد آیتی را قرائت می نمودند.

(مسند ابن الجعد: ص ۴۱۳ حدیث ۲۸۲۵ | مختصر اختلاف العلماء للطحاوی: ۳۱۲/۱)

درجه صحت این حدیث:

(*) - راویان این حدیث شریف همه از راویان صحیح بخاری و صحیح مسلم شریف اند، و این حدیث مطابق شروط صحت امام بخاری و امام مسلم صحیح می باشد.

(تراویح، بیست رکعت سنت مؤکده است، از مولانا الیاس گمن: ص ۲۵)

.....*(دلیل پنجم)*.....

(۵) - عَنِ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ قَالَ: كَانُوا يَقُومُونَ عَلَى عَهْدِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ بَعِشْرِينَ رَكْعَةً. قَالَ: وَكَانُوا يَقْرَأُونَ بِالْمِئِينَ، وَكَانُوا يَتَوَكَّؤْنَ عَلَى عَصِيهِمْ فِي عَهْدِ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ مِنْ شِدَّةِ الْقِيَامِ.

ترجمه: حضرت سائب رضی الله عنه می فرماید: صحابه کرام در زمانه خلافت حضرت عمر رضی الله عنه (و حضرت عثمان رضی الله عنه) در ماه مبارک رمضان، بیست رکعت تراویح می خواندند. قاریان سوره های صد صد آیتی را قرائت می کردند، و مردم به سبب طول قیام در دوره خلافت حضرت عثمان رضی الله عنه با تکیه بر عصاهای خویش ایستاده می شدند.

(السنن الكبرى للبيهقي: ۶۹۸/۲ و ۶۹۹ حدیث ۴۲۸۸ | قیام الليل للمروزي: ص ۸۰ | فضائل الاوقات للبيهقي:

ص ۲۷۶ حدیث ۱۲۷ | عمدة القاری للعینی: ۱۲۷/۱۱ | أدلة الحنفية من الاحاديث النبوية للبهلوی: ص ۲۲۷

حدیث ۶۱۳ | آثار السنن للنیموی: ص ۲۵۰ حدیث ۷۷۸ | إعلاء السنن للتهانوی: ۶۹/۷ حدیث ۱۸۲۱ | بذل

المجهود فی حل سنن أبي داود: ۱۹/۳ تحت حدیث ۱۳۷۷)

درجه صحت این حدیث:

(*) - راویان این حدیث شریف همه ثقات و عادل هستند و این حدیث شریف صحیح است. بسیاری از امامان فن حدیث و حفاظ حدیث مانند امام نووی، امام ابن العراقی، امام سیوطی، علامه نیموی، علامه تهانوی، علامه بهلوی و علامه اعظمی رَحِمَهُمُ اللهُ آن را صحیح قرار داده اند.

(آثار السنن للنیموی: ص ۲۵۱ حدیث ۷۷۸ | إعلاء السنن للتهانوی: ۶۹/۷ حدیث ۱۸۲۱ | أدلة الحنفیة من الاحادیث النبویة للبهلوی: ص ۲۲۷ حدیث ۶۱۳ | سیر أعلام النبلاء للذهبی: ۴۰۱/۱ حاشیه | بذل المجهود فی حل سنن أبی داود: ۱۹/۳ تحت حدیث ۱۳۷۷ | معارف السنن: ۵۴۲/۵ | رکعات تراویح: ص ۶۳ بحواله درس ترمذی: ۶۵۷/۲ حاشیه)

.....*(دلیل ششم)*.....

(۶) - حَدَّثَنِي يَزِيدُ بْنُ خُصَيْفَةَ، عَنِ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ قَالَ: كُنَّا نَقُومُ فِي زَمَانِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ بِعِشْرِينَ رَكْعَةً وَالْوُتْرِ.

ترجمه: حضرت سائب رضی الله عنه می فرماید که ما (صحابه کرام) در زمان خلافت حضرت عم رضی الله عنه بیست رکعت تراویح و وتر می خواندیم.

(معرفة السنن والآثار للبيهقي: ۴۲/۴ حدیث ۵۴۰۹ | إعلاء السنن للتهانوی: ۶۹/۷ حدیث ۱۸۲۱ | فتح باب العناية للقاری: ۳۴۲/۱)

درجه صحت این حدیث:

(*) - این حدیث شریف صحیح است. امام سبکی، امام علی قاری هروی علامه تهانوی، علامه بهلوی و علامه اعظمی رَحِمَهُمُ اللهُ آن را صحیح قرار داده اند.

(إعلاء السنن للتهانوی: ۶۹/۷ حدیث ۱۸۲۱ | أدلة الحنفیة من الاحادیث النبویة للبهلوی: ص ۲۲۷ حدیث ۶۱۳ | رکعات تراویح: ص ۶۳ بحواله درس ترمذی: ۶۵۷/۲)

.....*(دلیل هفتم)*.....

(۷) - وَرَوَى مَالِكٌ مِنْ طَرِيقِ يَزِيدَ بْنِ خُصَيْفَةَ عَنِ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ عِشْرِينَ رَكْعَةً.

ترجمه: امام مالک رضی الله عنه از طریق ابن خُصَيْفَةَ از حضرت سائب رضی الله عنه روایت می کند که در دوره خلافت فاروقی رضی الله عنه نماز تراویح بیست رکعت خوانده می شد.

(فتح الباری لابن حجر: ۲۵۳/۴ | نیل الاوطار: ۶۵/۳ تحت حدیث ۹۴۶)

درجه صحت این حدیث

(*) - راویان فوق این حدیث شریف از راویان صحیح بخاری و صحیح مسلم شریف اند، و این حدیث مطابق شروط صحت امام بخاری و امام مسلم صحیح می باشد. عین همین سند در بخاری شریف و مسلم شریف موجود است.

(صحیح البخاری: ۱۰۳/۳ حدیث ۲۳۲۳ | صحیح مسلم: ۱۲۰۴/۳ حدیث ۱۵۷۶)

.....*(دلیل هشتم)*.....

(۸) - عَنْ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ قَالَ ... وَكَانَ الْقِيَامُ عَلَى عَهْدِ عُمَرَ ثَلَاثَةً وَعِشْرِينَ رَكْعَةً.

ترجمه: حضرت سائب رضی الله عنه می فرماید که در عهد حضرت عمر رضی الله عنه سه رکعت (وتر) و بیست رکعت (تراویح) خوانده می شد.

(مصنف عبد الرزاق: ۲۶۱/۴ حدیث ۷۷۳۳ کتاب الصَّيَامِ؛ بَابُ قِيَامِ رَمَضَانَ)

درجه صحت این حدیث

(*) - این حدیث شواهد و مؤیدات بسیار دارد، لذا در موجودیت آنها صحیح و حجت می باشد.

.....*(دلیل نهم)*.....

(۹) - وَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ كَعْبٍ الْقُرْظِيُّ: كَانَ النَّاسُ يُصَلُّونَ فِي زَمَانِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فِي رَمَضَانَ عِشْرِينَ رَكْعَةً يُطِيلُونَ فِيهَا الْقِرَاءَةَ وَيُوتِرُونَ بِثَلَاثٍ.

ترجمه: تابعی جلیل القدر حضرت محمد بن کعب قرظی رحمه الله می فرماید؛ مردم (صحابه و تابعین) در زمان حضرت عمر رضی الله عنه بیست رکعت تراویح می خواندند ... و سه رکعت وتر. (قیام رمضان للمروزی: ص ۲۲۰)

درجه صحت این حدیث

(*) - این حدیث شریف صحیح است. (تراویح، بیست رکعت سنت مؤکده است، از مولانا الیاس گمن: ص ۲۹ تا

.....* (دلیل دهم) *.....

(۱۰) - عَنْ يَزِيدَ بْنِ رُومَانَ أَنَّهُ قَالَ: كَانَ النَّاسُ يَقُومُونَ فِي زَمَانِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ بِثَلَاثَةِ وَعِشْرِينَ رَكْعَةً فِي رَمَضَانَ.

ترجمه: حضرت ابن رومان رحمه الله روایت می کند که مردم (صحابه و تابعین) در زمان خلافت حضرت عمر رضی الله عنه در ماه رمضان، بیست و سه رکعت می خواندند. (بیست رکعت نماز تراویح و سه رکعت نماز وتر).

(موطا مالک: ۱۱۰/۱ حدیث ۲۸۱ | آثار السنن للنیموی: ص ۲۵۳ حدیث ۷۷۹ | أدلة الحنفیة من الاحادیث النبویة للبهلوی: ص ۲۲۷ حدیث ۶۱۵)

درجه صحت این حدیث

(*) - این حدیث مُرْسَل قوی است (أدلة الحنفیة من الاحادیث النبویة للبهلوی: ص ۲۲۷ حدیث ۶۱۵ | بذل المجهود فی حل سنن أبی داود: ۲۰/۳ تحت حدیث ۱۳۷۷) و صحیح است و همچنین شواهد و مؤیدات بسیار دارد، لذا نزد همه علمای اسلام حُجَّت می باشد.

.....* (دلیل یازدهم) *.....

(۱۱) - عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ أَمَرَ رَجُلًا يُصَلِّي بِهِمْ عِشْرِينَ رَكْعَةً.

ترجمه: حضرت یحیی بن سعید رحمه الله می فرماید که امیر المؤمنین حضرت عمر بن خطاب رضی الله عنه شخصی را حکم نمود تا مردم را بیست رکعت نماز بدهد.

(مصنف ابن ابی شیبة: ۱۶۳/۲ حدیث ۷۶۸۲ | آثار السنن للنیموی: ص ۲۵۳ حدیث ۷۸۰)

درجه صحت این حدیث

(*) - این حدیث مُرْسَل قوی است (آثار السنن للنیموی: ص ۲۵۳ حدیث ۷۸۰ | بذل المجهود: ۲۰/۳ تحت حدیث ۱۳۷۷) و راویان آن همگی ثقات می باشند (إعلاء السنن للتهانوی: ۷۰/۷ حدیث ۱۸۲۲ باب التراویح) و همچنین شواهد و مؤیدات بسیار دارد، لذا نزد همه علمای اسلام حجت می باشد.

.....* (دلیل دوازدهم) *.....

(۱۲) - عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ رَقِيعٍ قَالَ: كَانَ أَبِيُّ بْنُ كَعْبٍ يُصَلِّي بِالنَّاسِ فِي رَمَضَانَ بِالْمَدِينَةِ عِشْرِينَ رَكْعَةً، وَيُوتِرُ بِثَلَاثٍ.

ترجمه: حضرت عبد العزيز بن رُقَيْعٍ رحمه الله روایت می کند که حضرت اَبی بن کَعْبٍ رضی الله عنه در ماه رمضان در مدینه منوره مردم را بیست رکعت نماز (تراویح) می داد و سه رکعت وتر.

(مصنف ابن ابی شیبۀ: ۱۶۳/۲ حدیث ۷۶۸۴ | آثار السنن مع التعليق الحسن للنیموی: ص ۲۵۳ حدیث ۷۸۱ | إعلاء السنن للتهانوی: ۷۰/۷ حدیث ۱۸۲۳)

درجه صحت این حدیث

(*) - این حدیث مُرْسَل قوی است (آثار السنن للنیموی: ص ۲۵۳ حدیث ۷۸۱ | إعلاء السنن للتهانوی: ۷۰/۷ حدیث ۱۸۲۳ | سیر أعلام النبلاء: ۴۰۱/۱ حاشیه | بذل المجهود فی حل سنن اَبی داود: ۲۰/۳) و شواهد و مؤیدات بسیار دارد، لذا نزد همه علمای اسلام حجت می باشد.

.....*(دلیل سیزدهم)*.....

(۱۳) - عَنِ الْحَسَنِ، أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ جَمَعَ النَّاسَ عَلَى أَبِي بِنِ كَعْبٍ، فَكَانَ يُصَلِّي لَهُمْ عِشْرِينَ رَكْعَةً.

ترجمه: از حضرت حسن بصری رحمه الله روایت است که امیر المؤمنین حضرت عمر بن خطاب رضی الله عنه مردم را بر حضرت اَبی بن کَعْبٍ رضی الله عنه جمع نمود (تا در شب های رمضان، مردم را نماز بدهد). حضرت اَبی بن کَعْبٍ رضی الله عنه بعد از آن مردم را بیست رکعت نماز تراویح می داد.

(جامع المسانید والسُنن لابن کثیر: ۸۶/۱ حدیث ۳۱ | سیر اعلام النبلاء للذهبی: ۲۴۲/۳ | سنن ابی داؤد: ۶۵/۲ حدیث ۱۴۲۹ | بذل المجهود فی حل ابی داود: ۱۲۱/۶ حاشیه | الهدی النبوی الصحیح فی صلاة التراویح للشیخ الصابونی: ص ۵۶ | تراویح، بیست رکعت سنت مؤکده است، از مولانا الیاس گمن: ص ۳۲ و ۳۳)

درجه صحت این حدیث

(*) - راویان این حدیث شریف همگی ثقات هستند (تراویح، بیست رکعت سنت مؤکده است، از مولانا الیاس گمن: ص ۳۳) و صحیح است و شواهد و مؤیدات بسیار دارد، لذا نزد همه علمای اسلام حجت می باشد.

.....*(دلیل چهاردهم)*.....

(۱۴) - حَدَّثَنِي زَيْدُ بْنُ عَلِيٍّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ عَلِيٍّ أَنَّهُ أَمَرَ الَّذِي يُصَلِّي بِالنَّاسِ صَلَاةَ الْاِقِيَامِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ، أَنْ يُصَلِّيَ لَهُمْ عِشْرِينَ رَكْعَةً يُسَلِّمُ فِي كُلِّ رَكْعَتَيْنِ وَيُرَاحُ مَا بَيْنَ كُلِّ أَرْبَعِ رَكْعَاتٍ فَيَرْجِعُ ذُو الْحَاجَةِ وَيَتَوَضَّأُ الرَّجُلُ، وَأَنْ يُؤْتَرَ بِهِمْ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ حِينَ الْاِنْتِصَافِ.

ترجمه: حضرت زید رحمه الله از پدر بزرگوار خود حضرت امام زین العابدین رحمه الله و آنجناب از پدر بزرگوار خود حضرت امام حسین رضی الله عنه نواسه حضرت رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ روایت می کند که امیر المؤمنین علی مرتضی رضی الله عنه به شخصی که او را مامور امامت نماز تراویح گردانیده بود امر نمود تا مردم را در ماه رمضان بیست رکعت نماز (تراویح) بدهد، و بعد از هر دو رکعت سلام بگرداند، و بین هر چهار رکعت به خاطر استراحت به اندازه ای وقفه نماید تا کسی که حاجت دارد رفته رفع حاجت و تجدید وضو نماید. و (همچنین او را امر کرد تا) وتر را در آخر بخواند.

(مسند الامام زید بن علی: ص ۱۳۹ چاپ بیروت و ص ۱۳۳ چاپ لاهور. بَابُ الْقِيَامِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ)

درجه صحت این حدیث

(*) - راویان این حدیث شریف، همه از اهل بیت حضرت رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می باشند.

.....*(دلیل پانزدهم)*.....

(۱۵) - عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلْمِيِّ، عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: دَعَا الْقُرَاءَ فِي رَمَضَانَ فَأَمَرَ مِنْهُمْ رَجُلًا يُصَلِّي بِالنَّاسِ عِشْرِينَ رَكْعَةً. قَالَ: وَكَانَ عَلِيٌّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يُوتِرُ بِهِمْ.

ترجمه: حضرت ابو عبد الرحمن سلمی رحمه الله روایت می کند که حضرت امیر المؤمنین علی رضی الله عنه در ماه رمضان المبارک قاریان را نزد خود خواسته و یکی از آنها را حکم داد تا مردم را بیست رکعت نماز بدهد. و امیر المؤمنین حضرت علی رحمه الله رضی الله عنه نماز وتر را خود امامت می کرد.

(السنن الكبرى للبيهقي: ۲ / ۶۹۹ حدیث ۴۲۹۱ | آثار السنن مع التعليق الحسن للنيموي: ص ۲۵۴)

درجه صحت این حدیث

(*) - این حدیث شریف قابل استدلال و حجت بوده (تراویح، بیست رکعت سنت مؤکده است، از مولانا الیاس گمن: ص ۳۸ تا ۴۰) شواهد و مؤیدات بسیار دارد، لذا در موجودیت آنها حدیث صحیح می گردد.

.....*(دلیل شانزدهم)*.....

(۱۶) - عَنْ ابْنِ أَبِي الْحَسَنَاءِ، أَنَّ عَلِيًّا أَمَرَ رَجُلًا يُصَلِّي بِهِمْ فِي رَمَضَانَ عِشْرِينَ رَكْعَةً.

ترجمه: حضرت ابو الحسناء رحمه الله روایت می کند که امیر المؤمنین حضرت علی رضی الله عنه شخصی را امر داد تا مردم را در ماه رمضان بیست رکعت تراویح بدهد.

(مصنف ابن ابی شیبہ: ۱۶۳/۲ حدیث ۷۶۸۱ | آثار السنن مع التعليق الحسن: ص ۲۵۵ | إعلاء السنن للتهانوی: ۷۷/۷ | مختصر اختلاف العلماء للطحاوی: ۳۱۲/۱ | مجموعة الرسائل للعلامة القاسم بن قطلوبغا: ص ۲۴۱)

درجۀ صحت این حدیث

(*) - این حدیث شریف در درجۀ حسن قرار دارد. (إعلاء السنن للتهانوی: ۸۸/۷ باب التراویح) و در موجودیت شواهد و مؤیدات موجوده بسیار در درجۀ حدیث صحیح قرار می گیرد.

.....*(دلیل هفدهم)*.....

حضرت عبد الله بن مسعود رضی الله عنه از سابقین اولین و ششمین فردی است که اسلام آورد و از کسانی بود که همیشه در خدمت حضرت رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می بود. حضرت زید بن وهب رحمه الله می فرماید:

(۱۷) - كَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يُصَلِّي بِنَا فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فَيَنْصَرِفُ وَعَلَيْهِ لَيْلٌ. قَالَ الْأَعْمَشُ: كَانَ يُصَلِّي عِشْرِينَ رَكْعَةً وَيُوتِرُ بِثَلَاثٍ.

ترجمه: چون حضرت عبد الله بن مسعود رضی الله عنه ما را در ماه رمضان تراویح داده به خانه بر می گشت، شب هنوز باقی بود. راوی حدیث حضرت أعمش رحمه الله می گوید: حضرت عبد الله بن مسعود رضی الله عنه بیست رکعت نماز تراویح و سه رکعت نماز وتر می خواند.

(قیام رمضان للمروزی: ص ۲۲۱ | عمده القاری شرح صحیح البخاری للعینی: ۱۲۷/۱۱)

درجۀ صحت این حدیث

(*) - راویان این حدیث شریف همه از راویان صحیح بخاری و صحیح مسلم شریف اند، و این حدیث مطابق شروط صحت امام بخاری و امام مسلم صحیح می باشد.

(تراویح، بیست رکعت سنت مؤکده است، از مولانا الیاس گمن: ص ۴۴)

.....*(دلیل هجدهم)*.....

حضرت عطاء رحمه الله تابعی جلیل القدر است. او به شرف زیارت دو صد تن از اصحاب کرام حضرت رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نائل آمده است. (تهذیب التهذیب لابن حجر: ۲۰۰/۷ عطاء بن ابی رباح، شماره ۳۸۵)

حضرت عطاء رحمه الله می فرماید:

(۱۸) - عَنْ عَطَاءٍ، قَالَ: أَدْرَكْتُ النَّاسَ وَهُمْ يُصَلُّونَ ثَلَاثًا وَعِشْرِينَ رَكْعَةً بِالْوُتْرِ.

ترجمه: من مردم (صحابه کرام و تابعین) را دریافتم و آنها بیست رکعت تراویح و سه رکعت وتر می خواندند.

(مصنف ابن ابی شیبۀ: ۱۶۳/۲ حدیث ۷۶۸۸ | آثار السنن للنیموی: ص ۲۵۳ حدیث ۷۸۲)

درجهٔ صحت این حدیث

(*) - راویان این حدیث شریف همه از راویان صحیح بخاری و صحیح مسلم شریف اند، و این حدیث مطابق شروط صحت امام بخاری و امام مسلم صحیح می باشد.

(تراویح، بیست رکعت سنت مؤکده است، از مولانا الیاس گمن: ص ۴۶)

.....*(دلیل نوزدهم)*.....

حضرت ابراهیم نخعی رحمه الله مفتی مشهور و نامدار شهر کوفه بود. حضرت ابراهیم نخعی رحمه الله می فرماید:

(۱۹) - **أَنَّ النَّاسَ كَانُوا يُصَلُّونَ خَمْسَ تَرَوِيحَاتٍ فِي رَمَضَانَ.**

ترجمه: مردم (صحابه و تابعین) در ماه رمضان، پنج «ترویحه» (بیست رکعت نماز) می خواندند.

(کتاب الآثار للامام ابی حنیفه بروایه ابی یوسف: ص ۴۱ حدیث ۲۱۱)

(*) استراحت بین چهار رکعت نماز و چهار رکعت بعدی اش را یک «ترویحه» می گویند.

درجهٔ صحت این حدیث

(*) - این حدیث در صحت مطابق شروط صحت امام بخاری و امام مسلم صحیح می باشد. (تراویح، بیست

رکعت سنت مؤکده است، از مولانا الیاس گمن: ص ۴۶ و ۴۷)

.....*(دلیل بیستم)*.....

حضرت شتیر بن شکل رحمه الله تابعی مشهور و شاگرد امیر المؤمنین حضرت علی مرتضی رضی الله عنه است. وی همچنین از حضرت عبد الله بن مسعود، حضرت أم حبیبه و حضرت حفصه رضی الله عنهم روایت می کند. دربارهٔ او روایت است که:

(۲۰) - **عَنْ شَتِيرِ بْنِ شَكْلٍ، وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ كَانَ يَوْمَهُمْ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ بَعْشَرِينَ رَكْعَةً، وَيُوتِرُ بِثَلَاثٍ.**

ترجمه: حضرت شُتَيْرِ بنِ شَكَلٍ رحمه الله كه از هم نشينان حضرت على رضى الله عنه است، مردم را در ماه مبارك رمضان، بيست ركعت تراويح و سه ركعت وتر نماز مى داد.

(السنن الكبرى للبيهقي: ٢ / ٦٩٩ حديث ٤٢٩٠ | مصنف ابن ابى شيبه: ٢ / ١٦٣ حديث ٧٦٨٠ | آثار السنن مع التعليق الحسن للنيموى: ص ٢٥٥)

درجه صحت اين حديث

(*) - اين حديث به اعتبار صحت در درجه حسن مى باشد (تراويح، بيست ركعت سنت مؤكده است، از مولانا الياس گمن: ص ٤٦) و در موجوديت مؤيدات و شواهد مطابق اصول حديث در درجه «صحيح» قرار مى گيرد.

(قواعد فى علوم الحديث للتهانوى: ص ٣٤ و ٧٨ و ٨٠ | تدريس الراوى: ١٩١/١ النوع الثانى: الحسن)

.....*(دليل بيست و يكم)*.....

حضرت ابو البختري رحمه الله در اهل كوفه مقام بزرگى دارا بود و در علم، شاگرد حضرت عبد الله بن عباس رضى الله عنه، حضرت عمر رضى الله عنه، حضرت ابو سعيد خدرى رضى الله عنه و غيره مى باشد. درباره حضرت ابو البختري رحمه الله روايت است:

(٢١) - **أَنَّهُ كَانَ يَصَلِّيَ خَمْسَ تَرْوِيحَاتٍ فِي رَمَضَانَ، وَيُوتِرُ بِثَلَاثٍ.**

ترجمه: حضرت ابو البختري رحمه الله در رمضان پنج «ترويحه» (بيست ركعت تراويح) و سه ركعت وتر مى خواند. (مصنف ابن ابى شيبه: ٢ / ١٦٣ حديث ٧٦٨٦ | آثار السنن مع التعليق الحسن: ص ٢٥٥ | إعلاء السنن للتهانوى: ٧٧/٧)

درجه صحت اين حديث

(*) - اين حديث به اعتبار صحت در درجه حسن مى باشد (تراويح، بيست ركعت سنت مؤكده است، از مولانا الياس گمن: ص ٤٦) و در موجوديت مؤيدات و شواهد مطابق اصول حديث در درجه «صحيح» قرار مى گيرد.

.....*(دليل بيست و دوم)*.....

حضرت سويد بن غفله رحمه الله تابعى مشهور است. به زيارت حضرت ابوبكر رضى الله عنه، حضرت عمر رضى الله عنه، حضرت عثمان رضى الله عنه، حضرت على رضى الله عنه، حضرت عبد الله بن مسعود رضى الله عنه و ساير صحابه كرام نائل آمده و از آن بزرگان روايت كرده است. حضرت ابو الخصيب رحمه الله مى گويد:

(٢٢) - **كَانَ يُؤْمِنَا سُوَيْدُ بْنُ غَفَلَةَ فِي رَمَضَانَ فَيَصَلِّيَ خَمْسَ تَرْوِيحَاتٍ عِشْرِينَ رَكْعَةً.**

ترجمه: حضرت سُؤید بن عَفَّله رحمه الله در ماه رمضان، ما را پنج «ترویحه» یعنی بیست رکعت نماز می داد.

(السنن الكبرى للبيهقي: ۲/ ۶۹۹ حدیث ۴۲۹۰ | آثار السنن للنیموی: ص ۲۵۳ حدیث ۷۸۳ | إعلاء السنن للتهانوی: ۷۷/۷ | أدلة الحنفیة من الاحادیث النبویة للبهلوی: ص ۲۲۷ حدیث ۶۱۶)

درجه صحت این حدیث

(*) - این حدیث به اعتبار صحت در درجه حسن می باشد (إعلاء السنن للتهانوی: ۷۷/۷ | أدلة الحنفیة من الاحادیث النبویة للبهلوی: ص ۲۲۷ حدیث ۶۱۶ | آثار السنن للنیموی: ص ۲۵۳ حدیث ۷۸۳ | بذل المجهود فی حل سنن أبی داود: ۳/ ۲۰) و در موجودیت مؤیدات و شواهد مطابق اصول حدیث در درجه «صحیح» قرار می گیرد.

.....*(دلیل بیست و سوم)*.....

حضرت ابن ابی مُلَیکه رحمه الله تابعی جلیل القدر است. وی به زیارت سی تن از صحابه کرام مشرف شده است. حضرت نافع بن عبد الله بن عمر رضی الله عنهما می گوید:

(۲۳) - **كَانَ ابْنُ أَبِي مُلَيْكَةَ يُصَلِّي بِنَا فِي رَمَازَانِ عِشْرِينَ رَكْعَةً.**

ترجمه: حضرت ابن ابی مُلَیکه رحمه الله در ماه رمضان، ما را بیست رکعت نماز می داد.

(مصنف ابن ابی شیبۀ: ۲/ ۱۶۳ حدیث ۷۶۸۳ | آثار السنن للنیموی: ص ۲۵۳ حدیث ۷۸۴)

درجه صحت این حدیث

(*) - این حدیث شریف صحیح است (أدلة الحنفیة من الاحادیث النبویة للبهلوی: ص ۲۲۸ حدیث ۶۱۷ | آثار السنن للنیموی: ص ۲۵۳ و ۲۵۴ حدیث ۷۸۴ | بذل المجهود فی حل سنن أبی داود: ۳/ ۲۰) بلکه در صحت مطابق شروط صحت امام بخاری و امام مسلم صحیح می باشد. (تراویح، بیست رکعت سنت مؤکده است، از مولانا الیاس گمن: ص ۴۹)

.....*(دلیل بیست و چهارم)*.....

حضرت سعید بن جبیر رحمه الله از کبار تابعین است. از حضرت عبد الله بن عباس رضی الله عنه، حضرت عبد الله بن زبیر رضی الله عنه، حضرت عبد الله بن عمر رضی الله عنه، حضرت عدی بن حاتم رضی الله عنه و غیره صحابه کرام حدیث اخذ کرده است. حضرت سعید بن جبیر رحمه الله مقام علمی بخصوصی در میان اهل کوفه

دارا بود. حَجَّاجُ بنِ یوسفِ ثَقَفِي وى را ظلاماً به قتل رسانید. اسماعیل بن عبد الملك رحمه الله درباره وى مى گوید:

(۲۴) - كَانَ سَعِيدُ بْنُ جَبْرِ يُؤَمِّنَا فِي شَهْرِ رَمَضَانَ، فَكَانَ يَقْرَأُ بِالْقِرَاءَتَيْنِ جَمِيعًا، يَقْرَأُ لَيْلَةً بِقِرَاءَةِ ابْنِ مَسْعُودٍ فَكَانَ يُصَلِّي خَمْسَ تَرْوِيحَاتٍ.

ترجمه: حضرت سعید بن جبیر رحمه الله در ماه مبارک رمضان، ما را نماز مى داد. وى هر دو قرائت را مى خواند. یک شب قرائت عبد الله بن مسعود رضی الله عنه را مى خواند (و شب دیگر، قرائت حضرت عثمان رضی الله عنه را). وى پنج «ترویحه» (بیست رکعت) نماز مى داد.

(مصنف عبد الرزاق: ۲۶۶/۴ حدیث ۷۷۴۹ كِتَابُ الصِّيَامِ؛ بَابُ قِيَامِ رَمَضَانَ)

درجه صحت این حدیث

(*) - این حدیث به اعتبار صحت در موجودیت مؤیدات و شواهد بسیار مطابق اصول حدیث در درجه «صحیح» قرار مى گیرد.

.....* (دلیل بیست و پنجم) *.....

حضرت علی بن ربیعہ رحمه الله، شاگرد امیر المؤمنین حضرت علی رضی الله عنه، حضرت مُغِیرَه بن شَعْبَه رضی الله عنه، حضرت سَمْرَه بن جُنْدُب رضی الله عنه و سایر صحابه جلیل القدر است. حضرت سعید بن عبید رحمه الله مى فرماید:

(۲۵) - أَنَّ عَلِيَّ بْنَ رَبِيعَةَ كَانَ يُصَلِّي بِهِمْ فِي رَمَضَانَ خَمْسَ تَرْوِيحَاتٍ، وَيُوتِرُ بِثَلَاثٍ.

ترجمه: حضرت علی بن ربیعہ رحمه الله مردم را در ماه مبارک رمضان پنج «ترویحه» (بیست رکعت تراویح) و سه رکعت وتر نماز مى داد.

(مصنف ابن ابی شیبہ: ۱۶۳/۲ حدیث ۷۶۹۰ | آثار السنن للنیموی: ص ۲۵۴ حدیث ۷۸۵ | إعلاء السنن للتهانوی: ۷۷/۷ س ۲۰ و ۲۱)

درجه صحت این حدیث

(*) - این حدیث صحیح است. (آثار السنن للنیموی: ص ۲۵۴ حدیث ۷۸۵ | إعلاء السنن للتهانوی: ۷۷/۷ س ۲۰ و ۲۱ | بذل المجهود فی حل سنن أبی داود: ۲۰/۳)

.....* (دلیل بیست و ششم) *.....

(۲۶) - عَنِ الْحَارِثِ أَنَّهُ كَانَ يُؤْمُ النَّاسَ فِي رَمَضَانَ بِاللَّيْلِ بِعِشْرِينَ رَكْعَةً وَيُوتِرُ بِثَلَاثٍ.

ترجمه: از حضرت حارث رحمه الله روایت است که وی مردم را در ماه مبارک رمضان بیست رکعت تراویح و سه رکعت وتر نماز می داد.

(مصنف ابن ابی شیبۀ: ۱۶۳/۲ حدیث ۷۶۸۵)

درجۀ صحت این حدیث

(*) - این حدیث به اعتبار صحت در موجودیت مؤیدات و شواهد بسیار مطابق اصول حدیث در درجۀ «صحیح» قرار می گیرد.

.....* (دلیل بیست و هفتم) *.....

اصحاب حضرت رسول اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بر بیست رکعت تراویح اجماع دارند و علمای بزرگ اهل سنت و جماعت بر این اجماع تصریح نموده اند.

(۲۷) - امام فقیه محدث اصولی علامه علی قاری هروی حنفی رحمه الله (متوفی ۱۰۱۴ هـ ق) می نویسد:

أَجْمَعَ الصَّحَابَةُ عَلَى أَنَّ التَّرَاوِيحَ عِشْرُونَ رَكْعَةً. (مرقاة). فَصَارَ إِجْمَاعًا. (شرح النقاية).

ترجمه: صحابه کرام رضی الله عنهم اجمعین اجماع دارند که تراویح بیست رکعت است (مرقاة المفاتیح شرح مشکاة المصابیح: ۹۷۳/۳).

بیست رکعت تراویح مسئله اجماعی می باشد. (شرح النقاية: ۳۴۲/۱ فصل فی التراويح)

.....* (دلیل بیست و هشتم) *.....

(۲۸) - امام فقیه محدث لغوی نحوی اصولی علامه سید مرتضی زبیدی حنفی رحمه الله (متوفی ۱۲۰۵ هـ ق) می نویسد:

وَبِالْإِجْمَاعِ الَّذِي وَقَعَ فِي زَمَنِ عُمَرَ، أَخَذَ أَبُو حَنِيفَةَ وَالتَّوَوِيُّ وَالشَّافِعِيُّ وَ أَحْمَدُ وَالْجُمْهُورُ.

ترجمه: امام ابوحنیفه رحمه الله و امام شافعی رحمه الله و علامه نووی رحمه الله و جمهور علمای امت بر اجماعی که در زمان حضرت عمر رضی الله عنه واقع شد قائل می باشند.

(اتحاف سادۀ المتقین: ۴۲۲/۳ | تجلیات صفدر: ۳۲۸/۳)

.....* (دلیل بیست و نهم) *.....

(۲۹) - علامه محدث ابن عبد البر رحمه الله فقیه و محدث معروف مالکی (متوفی ۴۶۳ هـ ق) درباره بیست رکعت تراویح می نویسد:

وَهُوَ الصَّحِيحُ عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ مِنْ غَيْرِ خِلَافٍ مِنَ الصَّحَابَةِ.

ترجمه: و این بیست رکعت تراویح به روایت صحیح از حضرت اَبی بن کعب رضی الله عنه ثابت است بدون هیچ مخالفتی بین صحابه کرام.

(الاستذکار لابن عبد البر: ۷۰/۲ چاپ دار الکتب العلمیة)

.....* (دلیل سی ام) *.....

(۳۰) - امام محیی الدین بن شرف نووی رحمه الله فقیه و محدث مشهور شافعی (متوفی ۶۷۶ هـ ق) درباره نماز تراویح می نویسد:

إِعْلَمُ أَنَّ صَلَاةَ التَّرَاوِيحِ سُنَّةٌ بِإِتِّفَاقِ الْعُلَمَاءِ، وَهِيَ عِشْرُونَ رَكْعَةً.

ترجمه: بدان که نماز تراویح به اتفاق علماء سنت است و تعداد آن بیست رکعت می باشد.

(کتاب الاذکار للنووی: ص ۱۸۳)

.....* (دلیل سی و یکم) *.....

(۳۱) - علامه ابن قدامه رحمه الله فقیه و محدث معروف حنبلی (متوفی ۶۲۰ هـ ق) می نویسد:

وَعَنْ عَلِيٍّ، أَنَّهُ أَمَرَ رَجُلًا يُصَلِّي بِهِمْ فِي رَمَضَانَ عِشْرِينَ رَكْعَةً. وَهَذَا كَالْإِجْمَاعِ.

ترجمه: از حضرت علی رضی الله عنه روایت است که شخصی را حکم داد تا مردم را در رمضان بیست رکعت نماز بدهد. و این مانند اجماع می باشد.

(المغنی لابن القدامة: ۱۲۳/۲ مسألة ۱۰۹۵ مسألة قِيَامُ شَهْرِ رَمَضَانَ عِشْرُونَ رَكْعَةً)

.....* (دلیل سی و دوم) *.....

(۳۲) - استاذ المحدثین و فقیه النفس حضرت مولانا رشید احمد گنگوهی رحمه الله (متوفی ۱۳۳۳ هـ ق) در رساله خود «الحق الصریح»

می نویسد:

«الحاصل ثبوت بیست رکعت به اجماع صحابه رضی الله عنهم در آخر زمان عمر رضی الله عنه ثابت شد، پس سنت باشد، و کسی که از سنیت آن انکار کند بر خطاست».

(الحق الصریح: ص ۱۴ بحواله تراویح، بیست رکعت سنت مؤکده است: ص ۵۳ از مولانا الیاس گمن مدّ ظله)

.....*(دلیل سی و سوم)*.....

(۳۳) - علامه قسطلانی شافعی رحمه الله (متوفی ۹۲۳ هـ ق) در شرح صحیح البخاری خود می نویسد:

وَقَدْ عَدُوا مَا وَقَعَ فِي زَمَنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كَالْإِجْمَاعِ.

ترجمه: و علماء اتفاق صحابه بر بیست رکعت تراویح را که در دوران خلافت حضرت عمر رضی الله عنه به وقوع پیوست، مانند اجماع شمرده اند.

(إرشاد الساری لشرح صحیح البخاری للقسطلانی: ۴۲۶/۳)

.....*(دلیل سی و چهارم)*.....

(۳۴) - علامه منصور بن یونس بهوتی حنبلی (متوفی ۱۰۵۱ هـ) می نویسد:

وَهَذَا فِي مَطْنَةِ الشَّهْرَةِ بِحَضْرَةِ الصَّحَابَةِ فَكَانَ إِجْمَاعًا.

ترجمه: این فرمان حضرت عمر رضی الله عنه بر بیست رکعت تراویح در موجودیت صحابه کرام صورت گرفت، لذا اجماع می باشد.

(کشاف القناع عن متن الإقناع: ۴۲۵/۱ فَصَلَّ التَّرَاوِيحُ سُنَّةً مُؤَكَّدَةً سَنَّتِهَا النَّبِيُّ...)

.....*(دلیل سی و پنجم)*.....

(۳۵) - امام فقیه بزرگ علامه علاء الدین کاسانی حنفی رحمه الله (متوفی ۵۸۷ هـ ق) می نویسد:

أَنَّ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ جَمَعَ أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ عَلَى أَبِي بِنِ كَعْبٍ فَصَلَّى بِهِمْ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ عِشْرِينَ رَكْعَةً، وَلَمْ يُنْكَرْ أَحَدٌ عَلَيْهِ فَيَكُونَ إِجْمَاعًا مِنْهُمْ عَلَى ذَلِكَ.

ترجمه: حضرت عمر رضی الله عنه اصحاب رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ را بر اقتدای ابی بن کعب جمع کرد و آنجناب ایشان را در ماه مبارک رمضان در هر شب بیست رکعت نماز می داد، و هیچ کسی از میان صحابه بر این عمل انکار نکرد. این دلیل اجماع صحابه رضی الله عنهم بر بیست رکعت تراویح می باشد.

(بدائع الصنائع للکاسانی: ۲۸۸/۱)

.....* (دلیل سی و ششم) *.....

(۳۶) - امام تقی الدین ابوبکر الحِصْنِي شافعی رحمه الله (متوفی ۸۲۹ هـ ق) می نویسد:

فَجَمَعَهُمْ عَلَى أَبِي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَوَأَظْبَ لَهُمْ عِشْرِينَ رُكْعَةً وَأَجْمَعَ الصَّحَابَةَ مَعَهُ عَلَى ذَلِكَ.

ترجمه: حضرت عمر رضی الله عنه صحابه کرام را بر اقتدای اَبی بن کَعْب جمع کرد و بیست رکعت تراویح را بطور دائمی برای ایشان مقرر گردانید و تمامی صحابه کرام نیز بر موافقت با آنجناب اجماع نمودند.

(کفایة الأخیار فی حل غایة الإختصار: ۸۹/۱ باب الصَّلَوَاتِ الْمَسْنُونَةُ | رکعات تراویح: ص ۱۳۲)

.....* (دلیل سی و هفتم) *.....

حضرات ائمه اربعه رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ سنن نبی اقدس صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و سنن خلفای راشدین رضی الله عنهم را با چنان جامعیت و تفصیلی تدوین نموده اند که این مقام، نصیب هیچ کس دیگری از اُمت نگردیده است، و بر همین اساس تمامی اُمت مطابق راهنمایی ایشان بر این سنن پاکیزه عمل می کنند. ائمه اربعه رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ نیز قائل بر بیست رکعت تراویح می باشند و امام مالک رحمه الله قائل به بیست رکعت نماز تراویح و شانزده رکعت نماز نفل است. تفصیل، درج ذیل است.

حضرت امام اعظم ابو حنیفه رحمه الله علیه:

امام فخر الدین قاضی خان حنفی رحمه الله می نگارد:

(۳۷) - عَنْ أَبِي حَنِيفَةَ رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ قَالَ: الْقِيَامُ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ سَنَةً ... كُلَّ لَيْلَةٍ سِوَى الْوَتْرِ عِشْرِينَ رُكْعَةً خَمْسَ تَرْوِيحَاتٍ.

ترجمه: امام ابو حنیفه رحمه الله می فرماید: در ماه مبارک رمضان، علاوه بر وتر، بیست رکعت نماز تراویح در پنج ترویحه سنّت است.

(فتاوی قاضی خان: ۱۴۵/۱ باب التراویح، فصل فی مقدار التراویح، چاپ دار الفکر)

.....*(دلیل سی و هشتم)*.....

حضرت امام مالک بن انس رحمه الله عليه:

امام مالک رحمه الله مطابق یک قول، بیست رکعت تراویح را مستحسن دانسته است، چنانچه علامه ابن رشد مالکی رحمه الله می نویسد:

(۳۸) - فَاخْتَارَ مَالِكٌ فِي أَحَدِ قَوْلَيْهِ... الْقِيَامَ بَعِشْرِينَ رُكْعَةً سِوَى الْوُتْرِ.

ترجمه: امام مالک رحمه الله در یک قول، بیست رکعت تراویح را اختیار نموده است. (بداية المجتهد لابن رشد: ۲۱۹/۱)

قول دوم امام مالک رحمه الله سی و شش رکعت است که بیست رکعت آن نماز تراویح و شانزده رکعت باقیمانده آن نماز نفل می باشد (الحاوی للفتاوی للسیوطی: ۴۱۵/۱ الْمَصَابِيحُ فِي صَلَاةِ التَّرَاوِيحِ) که چهار چهار رکعت در میان چهار ترویحه می خواندند.

.....*(دلیل سی و نهم)*.....

حضرت امام محمد بن ادریس شافعی رحمه الله عليه:

(۳۹) - امام شافعی رحمه الله می فرماید: وَأَحَبُّ إِلَيَّ عِشْرُونَ... وَكَذَلِكَ يَقُومُونَ بِمَكَّةَ.

ترجمه: من بیست رکعت را می پسندم و در مکه معظمه نیز بیست رکعت می خوانند.

(قیام رمضان للمروزی: ص ۲۲۲)

امام شافعی رحمه الله در جای دیگری می فرماید:

(*) - وَهَكَذَا أُدْرِكْتُ بِبَلَدِنَا بِمَكَّةَ يُصَلُّونَ عِشْرِينَ رُكْعَةً.

ترجمه: من در شهر خود مکه، مردم را بر ادای بیست رکعت تراویح یافتم.

(جامع الترمذی: ۱۶۰/۳ حدیث ۸۰۶ أَبْوَابُ الصَّوْمِ؛ بَابُ مَا جَاءَ فِي قِيَامِ شَهْرِ رَمَضَانَ)

.....*(دلیل چهلم)*.....

حضرت امام احمد بن حنبل رحمه الله عليه:

علامه ابن قدامة حنبلی رحمه الله ترجمان ممتاز فقه حنبلی می نویسد:

(۴۰) - وَالْمُخْتَارُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ، رَحِمَهُ اللَّهُ، فِيهَا عِشْرُونَ رَكْعَةً. وَبِهَذَا قَالَ الثَّوْرِيُّ، وَأَبُو حَنِيفَةَ، وَالشَّافِعِيُّ.

ترجمه: قول مختار نزد امام ابو عبد الله (احمد بن حنبل) رحمه الله بیست رکعت تراویح است، و امام سفیان ثوری رحمه الله، امام ابوحنیفه رحمه الله و امام شافعی رحمه الله نیز بر بیست رکعت تراویح قائل اند.

(المغنی لابن قدامة الحنبلی: ۱۲۳/۲ مسألة ۱۰۹۴ مسألة قِيَامُ شَهْرِ رَمَضَانَ عِشْرُونَ رَكْعَةً)

.....*(دلیل چهل و یکم)*.....

آن اولیای کرام و مشایخ بزرگواری که در امت مُسَلِّمه گذشته اند؛ عمل و اخلاق، کردار و سیرت ایشان برای این امت مشعل راه است. اگر بر زندگانی این اولیای خدا نظری بیندازیم، می بینیم که آن بزرگان نیز بر بیست رکعت نماز تراویح عامل بوده اند که یقیناً دلیل بیست رکعت قیام رمضان است. تصریحات چند تن از این بزرگان را در ذیل درج می کنیم.

امام غزالی رحمه الله علیه:

(۴۰) - وَی مِی فَرَمَیْدُ: اَلْتَّرَاوِیْحُ وَهِيَ عِشْرُونَ رَكْعَةً وَكَيْفِيَّتُهَا مَشْهُورَةٌ وَهِيَ سَنَةٌ مُؤَكَّدَةٌ.

ترجمه: نماز تراویح بیست رکعت است و طریقه اداى آن معروف می باشد و نماز تراویح سنت مؤکده است.

(احیاء علوم الدین للغزالی: ۲۰۱/۱ و ۲۰۲)

.....*(دلیل چهل و دوم)*.....

شیخ عبد القادر جیلانی رحمه الله علیه

حضرت شیخ عبد القادر جیلانی رحمه الله در کتاب مشهور خود «غنیة الطالبین» درباره تراویح می نویسد:

(۴۲) - صَلَاةُ التَّرَاوِیْحِ سَنَّةُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهِيَ عِشْرُونَ رَكْعَةً.

ترجمه: نماز تراویح، سنت مبارکه نبی اکرم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ است، و بیست رکعت می باشد.

(غنیة الطالبین: ص ۲۶۷ و ۲۶۸ بحواله نماز اهل السنن والجماعت: ص ۲۰۹)

.....* (دلیل چهل و سوم) *.....

شیخ امام عبد الوهاب شَعْرَانِي رحمه الله عليه:

این بزرگوار، محدث و فقیه مشهور است، و در سلسله تصوف، مقام خاصی دارا می باشد. وی در کتاب مشهور خود «المیزان الکبریٰ» می نویسد:

(۴۳) - التَّرَاوِيحُ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ عِشْرُونَ رُكْعَةً.

ترجمه: نماز تراویح در ماه رمضان المبارک بیست رکعت است.

(المیزان الکبری: ص ۱۵۳ بحواله نماز اهل سنت والجماعت: ص ۲۱۰)

.....* (دلیل چهل و چهارم) *.....

(۴۴) - در طول تاریخ ۱۴۰۰ ساله حرم مکه معظمه و مدینه منوره بیست رکعت نماز تراویح به طور متواتر و متواتر در آنجا خوانده شده است. مدرّس مشهور مسجد نبوی شریف و سابقاً قاضی مدینه منوره، شیخ عطیه سالم، کتابی به نام «التراویح اکثر من الف عام» بر موضوع تراویح در تاریخ ۱۴۰۰ ساله مسجد نبوی شریف تالیف نموده و در آن ثابت کرده است که بیست رکعت نماز تراویح، تعامل متواتر امت اسلامی می باشد و خواندن نماز تراویح کمتر از بیست رکعت ثابت نیست.

شیخ محمد علی صابونی رحمه الله استاذ «کلیه الشریعه والدراسات الاسلامیه» در «جامعه القری» مکه مکرمه، رساله ای به نام «الهدی النبوی الصحیح فی صلوٰه التراویح» تالیف و نشر نموده و در آن رساله اثبات کرده است که از عهد خلافت راشد تا حکومت سعودیه در مکه مکرمه و مسجد الحرام شریف، نماز تراویح همیشه بیست رکعت خوانده شده است.

تهیه و تنظیم: وب سایت سنت آنلاین

Sunnatonline.org

t.me/sunnatonline

منبع: کانال راه فلاه / محمد ابراهیم تیموری

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**